

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ
ДА ВЪЗСЕДНЕСИ ГЛИГАН

chitanka.info

На пейката пред черквата невалидната команда се е разположила, макар че няма още девет и половина, обичайното време за срещи на това тихо, сенчесто място. Слънцето е вече припекло, козите са отдавна заминали на паша, звеното — да вади картофи, и селският мегдан е опустял. Чува се само как чешмата бълбука, когато водата ѝ пада в догоре пълното циментово корито. Инвалидната, или както Гочо Поряза я нарече на шега „невалидната команда“, се състои от самия него — Гочо Порязов, наскоро пенсиониран, старши горски, страдалец от задух, Александър Гаваноза — деветдесет и две годишен, с гвардейска стойка, жизнен още мъж, Гого Рунтив — малко по-млад от Гаваноза, но с черна като смола коса, Трифон Куцото — черковния певец, и Пендив Личо, овчар в текезесето, който миналата година пострада с единия крак и още не може да се оправи.

Към тях отвреме-навреме на пейката идва и Калинин от пълномощничеството — инвалид от войната, с чисто бяла коса, макар да е само на петдесет и пет; но той в момента е зает с някакъв непознат, който преди час и половина е дошъл с такси от града.

— Абе, чичо Гого, ти излизаш ли повънка нощем? — пръв нарушава мълчанието Пендив Личо.

— За какво да излизам? — поглежда го с недоумение Гого Рунтив.

— Повънка бе? Как за какво?

— Не ставаш ли да пикаеш, иска да каже — понавежда се Поряза към ухото на чичо Гого.

— Че за какво да ставам, аз си имам шише...

Личо не е доволен от отговора. Нещо го тревожи, но явно не смее да зададе въпроса по-направо.

— Ти какво — често ли излизаш? — опитва се Поряза да го разприказва. — Цаката на тая работа е да не пиеш вечер много вода... И кисело да не поемаш. Киселото е като бургия... Върти...

Поряза се кани още нещо да каже по тоя очевидно важен за всички въпрос, но в това време минава Начо, черковният клисар, и се отправя към камбаната. След малко се чува два пъти „дан-дан“. Така се бие за умряло.

Гаваноза се обръща към Гого Рунтив и пита с равнодушен глас:

— Да не е Лазар Танушов отгърмял?

Гого, вгледал се в камбаната, като да чака отговор оттам — не отвърща.

— Лазар е, Лазар! — отвърща Поряза вместо Гога. — Минчо фелдшерът отиваше към Лазарови снощи, трябва да е Лазар... Бог да го прости...

— Значи пак ще се пее! — обажда се Трифчо.

От общината излизат Калинин с госта от града и се приближават до пейката:

— Здравейте! — вдига ръка непознатият — мъж в кожено яке, гологлав, с дънки и ръце в джобовете на дънките. — Мога ли да седна при вас?

Невалидните се сместват.

— Заповядай! — прави му до себе си място Гаваноза и с любопитство го разглежда.

— Да не си ти ветеринарният? — впулва се в него Гого Рунтив, който има прасе за скопяване.

— Той е режисьор! — представя го Калинин. — Дето ще се прави филмът сега в нашето село. Искат трийсет мъже за масовка да му съберем, ама да не са по-стари от трийсет и пет.

— Млади няма! Стари ако търсиш, ето ни! — обажда се Гаваноза.

Телефонът извънхва и Калинин тръгва към пълномощничеството. Режисьорът неловко се размърдва, поглежда си електронния часовник и решава да обясни.

— Чакам моите другари. Ще дойдат с автобусчето, а закъсняват!

— Ще дойдат! Къде ще вървят! — успокоява го Гаваноза.

Клисарят Начо слиза от камбаната и прекосява улицата на път за черковната ярмомелка, брашнив, важен и бавен, както винаги.

— Кой е умрял бе, Начо? — пита Личо, макар че вече му е обяснено.

— Лазар Танушов... — кратко отговаря Начо и подминава.

— Чезнем... чезнем! — въздиша Гого Рунтив. — Артилерията млатна още един.

— И тебе ще млатне, не бой се! — обръща се към него Гаваноза с равен глас. — И тебе, и мене! Попечи се малко на слънчицето, че се не знае кой след кого.

— Я оставете тия умиралки! — намесва се Куцото. — Няма ли да трябват ловци за масовката? — обръща се той към режисьора. — Имаме тука добри ловци! — добавя той, преди режисьорът да е отговорил. — Хе, Порязов е ловец. Нема като него друг... Ловец на ловците!... По радиото за него се говори два ли, три ли пъти... Я, запознайте се...

Поряза се извърща и подава ръка на режисьора.

— Има ли тука много ловци? — пита режисьорът, колкото да върже разговор, притеснен от настъпилото мълчание.

— Има, но като Порязов, да се е качвал на див глиган, нема нито в село, нито в околията!

— Щом е глиган, той ще е див! — обажда се неочаквано чичо Гого Рунтив. — Инак няма да се казва глиган.

— Все едно, важното е да му се качиш! — подема отново Куцото.

— Ама как? Качил му се е отгоре? — досеща се изведнъж режисьорът.

— Отгоре, отгоре... И не само отгоре, ами... Я бе, бати Гого, я разкажи на другаря режисьор, това ще му бъде интересно...

Всички се обръщат към Поряза, но той не бърза.

— Ами как — както си тича и — хоп! — прави Поряза едно движение с ръката, за да обясни как се мята на глигана.

Режисьорът очаква подробности, но Поряза се прави на разсеян, в очакване да бъде подканен. И наистина поканите не закъсняват:

— Хайде, хайде! Разкажи...

Поряза уж неохотно започва...

— Цялата работа тръгна от мойта пушка. От шишането. Вгледа се в нея директорчето на Винарската изба — довели го беха и него за лов, вгледа се в мойта пушка и вика: „С това ли желязо ще стреляте?“ Казвам: „Да. Аз винаги с него стрелям.“ Пием вино, кози пържоли печем — сами сме в къщи, у дома, и правим команда за утрешния лов. „Те това е пушка!“ — въвтира ми директорчето неговата пушка да я видя, шарена пушка, бурета ли, берета ли, и сега не мога да ти кажа каква ѝ е марката. Гиздава пушка, лъсната, с телове накичена. Модерна работа... „С твойта пушка, вика, котка не можеш удари, а не глиган!“

От това почна цялата работа.

„Драги колега, казвам на директорчето, ако мойта пушка не удари глигана, аз ще го уловя с ръце!“ „На думи мога и аз“ — смее се

директорчето. „Не на думи, а наистина! Ще възседна, казвам, глигана и ще му сложа юлар. Ловя се, казвам, на бас. Давам ти ето тая къща, да си я имаш за вила, ако падна в баса, но ако спечеля — твоята пушка ще е моя!“ „Добре, казва. Добре!!! Само, вика, да не излезе работата «винена»...“

Хванахме се на бас, преспахме и на заранта отиваме на лов. Десет души и три кучета. Почна се чуването, викането, и слушам по едно време, трещи се в дребнака. Казвам на другите: „Подаде ли се глигана, нема да стреляте — искам го жив!... Нема да го и ранявате!...“

— Триста оки, мале мила! — възкликва Трифон Куцото. — Само за кино! — поглежда режисьора той, но захласналият се в Поряза режисьор не го и чува.

— Триста без главата! — поправя го Поряза.

— Не е възможно! — идва режисьорът на себе си. — Не е възможно!... Убийте ли го?

— Какво ще го убивам — продължава Поряза. — Нали басът беше да го яхна. Да го възседна! За убиване да беше — лесно... Или трябва да го яхна, или къщичката ми отива... Аз като правех баса, много-много не премислих какво ще излезе по време на лова, дали прасе обикновено или свинка, или свинетище някакво зъбато... Каквото и излезе де... Но, викам си, дано е късмет някое по-мъничко да бъде, а за други път ще си контролирам чейнето...

— Карай накъсо — карай! — обажда се някак ядосан бай Александър Гаваноза, който е в течение на подробностите.

Поряза го поглежда накриво, но продължава, без да бърза:

— Завъртя се кучето около една хвойна: „кляф, кляф, кляф“ — ама издалече. Не смее отблизо. Дърли се, но се вижда, че го е страх. Викам си: „Мама му стара, да не е мечка, че да си имам работа с мечка?“ Макар че глиганът не е по-безопасен, ако се насочи в тебе. Затова съм застанал на пътеката откроя, тъй че хем глигана да има през къде да мине, хем да мога да го яхна, като мине. Пушката ми — на гърба, чакам звяра и съм нащрек, защото дивото прасе лети като снаряд! Трябва да си като светкавица, ако искаш да се метнеш върху него... Аз съм кавалерист, на кон съм се качвал с един подскок, но бех тогава двацет и три годишен, а пък и глиганът, колко да е — не е кон...

— Ама вие наистина ли... — поколебава се режисьорът да пита ли или да не пита.

— Ама какво „наистина“, аз бас съм вързал! Ща — не ща, трябва да се кача на глигана, инак отива ми къщицата в ръцете на директорчето. А синът я беше харесал и той за вила. Синът ми в банката работи, в града... Ще ма изпороби, значи, ако бащиното му наследство иде в ръцете на директорчето.

— Значи е истина! — вълнува се режисьорът.

— Има си хас да седнем да се лъжем! — разпалва се Поряза. — Та ви казвам, както си лаеше кучето на хвойната, гледам, задава се отдолу брезовчето Митю и отпаря една тенекия — бехме го взели за викач. От тая тенекия глиганът се уплаши и като рече „ррр-уххх!“ — изскокна от хвойната и фукна право към мене по пътеката — рунтаво, черно, да речеш от топ изстреляно. На три метра трябва да беше звяра от мястото, дето седях, когато подскокнах, глиганът се мушна под краката ми и ме нарами. Добре че козината му на гърба наперена, та не ме удари и подхвърли... Усетих, че съм на гърба му и се вкопчих за ушите. Право за ушите! Сключих през корема краката и чак тогава се попитах: „Ами сега? Сега какво ще става?“ Глиганът лети напред, тича с такава сила, че нищо наоколо не виждам, само усещам как профучават елите — „чи-и-ит, чи-ит“. Зад мене слушам: „Убря-я-я! Яхна го бе, гледайте бе!“

— Значи, качихте се на глигана? — все така сериозно проговаря режисьорът.

— За качването — качих се. Нали ви казвам, всички там видяха, че се качих, но качването не е още всичко... Лошото беше нататък...

— Аз, бате Гочо, да бех на твое място, щях да му забия ножа в главата — размърдва се Куцото и дървеният му крак изскърцва.

— Ножът! — пренебрежително махва Поряза. — Аз опитах с ножа бе, Трифчо, колко пъти съм ти казал... Първо извадих ножа — ей с тая ръка, дясната... Извадих ножа и го забих в челото на глигана, но той се строши и в ръката ми остана само дръжката. Ти знаеш ли какво нещо е главата на глиган? Не е кокал, а стомана! Куршум не влиза в нея, та с нож! Та ти казвам, лети прасето, а напред е Караджов камък. Двеста метра увес... ще ме направи парам-парче, ако отхвърчим оттам.

— И какво направихте наистина? — не издържа режисьорът, след като оглежда всичките и по сериозните им лица разбира, че няма

лъжа.

— Ха ми кажете вие какво бихте направили?... — впулва се Поряза в режисьора. — Вие сте режисьор, не сте случаен. Кажете ми какво бихте направили на мойто място?... Ножът — строшен. Пушката — на гърба ми, ама не мога да стрелям. А и няма време, въпросът е на секунди. Караджов камък идва насреща ми, като че вятърът го носи, да речеш не е скала, а суха клечка...

— Наистина сложно! — замисля се режисьорът, вгледан в Поряза с искрено възхищение. — И все пак какво направихте?

— Разпасах си пояса — това направих!... Ей с тая ръка, с лявата. — Поряза показва ръката, задържа я във въздуха, след това я сваля... — С тая ръка разпасвам пояса, връзвам го на клуп, наоглавям го на шията на глигана и затягам. Глиганът вие глава, иска да ме ухапе, но шия дебела — не се извива. И, хвала богу, инак сега нямаше да си говорим на тая пейка. Мамо-о-о, каквото съм претеглил, докато да вържа тоя пояс... Какво съм преживял...

— Ами така е, за глупави работи като се ловиш на бас... — нетърпеливо почуква с тояжката си Гаваноза.

— Ти пояса не го ли пазиш? — досеща се Пендив Личо ни в клин, ни в ръкав.

— За какво да го пазя? Ти не видя ли какво остана от него? Един парцал! Нейсе де, нека да кажа на другаря, да го не мъча. Като наклюпих пояса за врата на прасето, скочих от него, вкопавам крака в земята и се опитвам да го спра, че да го заведа като с юлар при оня от Избата, да му го изтърся в краката! Но спира ли се толкова чудовище? Чу се само едно „зззип!“ и половинката на пояса остана в ръката ми... Другата половинка отиде с прасето... Отлетява... Отгърмява! „Бре-ей, отиде, викам, цялата работа напразно!“ Свалям тогава пушката и в последната секунда изгърмах: „грряу-у“ като рече шишането, прасето зарови зурла в земята и се преметна... Триста оки прасе!... Сетне като го драхме...

— Убихте го, значи! — възкликва режисьорът с блеснали от възхищение очи.

— То убиването лесно, ами докато го одерем и довлечем, що пъшкане беше, що кърви се ляха по земята... Но и пушката на оня от Избата — хубава пушка излезе... Бурета ли, берета ли й викаха, тъй и не запомних... Продадох я за триста лева на Кръстанчето от Куклен.

Той в Либия ходил, пари донесъл. „Искам, вика, чичо Гочо, да си купя ценен предмет“, и я купи за петстотин лева.

Поряза набързо свършва разказа, защото откъм хоремага се задава с равно бучене затворен автомобил. Автомобилът спира на мегдана и от него слизат дългокоси момчета и момичета с джинсове, с апарати...

Режисьорът отпърво не ги забелязва, сетне става като замаян, забравил сякаш къде се намира, и бързо се отправя към тях.

— Другарю Петров! — изтичва към него едно русокосо момиче, праметнало през рамо шарена торба. — Имаме телекс за метража...

— Колко? — пита режисьорът, все още замаян от разказа.

— Колкото го искахме...

— Браво — отговаря машинално той.

— Ще почваме ли? — приближава се и операторът, чернобрад, с бръсната глава, с недоспали очи и торбички под очите.

— Почваме!

Групата се отдалечава заедно с режисьора към училищния двор.

Невалидните остават сами. Мълчат известно време и петимата... Дълго мълчат, след което Гого Рунтив вдига глава и изроптава:

— Много лъжеш ей, адаш... За какво ти е... дето му ги навърза на тоя тия?

Поряза го поглежда враждебно и не казва нищо. Куцото обаче се наежва:

— А де, а де... Айде пък и ти сега... Лъгал... Че какво е излъгал? Имаше ли хайка? Имаше. Не го ли носи глиганът? Носи го!... Какво е излъгал?

— Яхнал го бил... И това с пояса...

— Ти пък се хващаш сега за пояса — намесва се и Личо Пендив. — Поясът не е от значение. Важното е, че глиганът е бил възседнат.

— А ти откъде знаеш, че аз не съм искал да го възседна бе? — обръща се Поряза към чичо Гого Рунтив. — Това че съм го възседнал и яздил, го видяха десет души с очите си! Това не е лъжа. Не го измислям!

— Ама ти не помниш ли какво разправяше? — започва Гого да се впряга — Сам ти каза, че глиганът, както си бил на варда, се бухнал в тебе и те нарамил... Не беше ли тъй?

— И така да е, какво? Ако съм притурил нещо, то е в интерес на селото — мери го с поглед Поряза. — Разбра ли?

— Какво общо има селото с тия твои, дете ги навървяш? Какво го сърби?

— Сърби го не, ами го даже и боли! — избухва Трифчо изведнъж. — Та ние вече село ли сме? Кажи, село ли сме или не?... Село са в Добралък, че си останаха община и са на подчинение на окръжния съвет. Докато ти беше в града, насмалко да ни вземат и водата... Един ятак имаха в Лясково, още трима измислиха, добиха положение и фурната вместо да е тука — отиде при тях. Да им е казал някой, че измислят? А язденето е факт! Не можеш да го отречеш.

— Добре де, факт е, да речем, но какво печелим от това? — не се предава чичо Гого.

Клисарят, който се връща от ярмомелката, усеща, че разговорът се нажежава и спира да послуша.

— Печели селото, че се прочува — натъртва Поряза. — Кажи ти бе, Гаванозе, какво стана в окръжния съвет, когато отидохме за водата... Ако не бях се обадил, че аз съм тоя, дете е яздил глигана, щеше ли да ни приеме председателят?... И свърши ли ни работата с водата?

Чичо Гого гледа в Поряза и слисан от неговите доводи, колебае се какво да каже, но бившият старши горски не го оставя да дойде на себе си.

— Да е идвал тука генерал? Не е! И нямаше да дойде, ако не беше заради мене — да ме разпитва как съм възседнал глигана... А да се е чуло за нашето село по радиото да го предават? — настъпва Поряза победоносно. — Не беше се чуло, но се чу, благодарение на тия, дете ги „навървям“... А когато за Копривщица да отбират природни разказвачи, кого отбраха? Мене отбраха, бача ти Георги Поряза! И сетне по радиото ме предаваха, та покрай мене и на селото името се чу... А на тоя свят важното е, да се прочуеш. Не си ли прочут, не те ли знаят — загубен си! — млъква Поряза, но сетил се нещо, припалва отново:

— Глигана не съм бил яздил аз, а той ме бил нарамил... Голяма работа... Хората какви ги разправят и по радиото, и по телевизията, и ние ги слушаме и вярваме, а той се хванал, че не било врат, а шия... Сега всеки се мъчи да надприказва другия... Светът се оправя главно с

чейне!!! Така ли е, Трифко? — търси Поряза помощта на черковния певец, но вместо него се обажда Гаваноза:

— Добре де, Поряз, това разбрахме, ама я сега кажи, не видя ли зор, когато стана тая с глигана?... Кажи истината, като за нас! — заяжда се той. — Сега няма външни хора.

— Десет души бяхме, това си е тъй — потвърждава Поряз. — Пуснахме кучетата и прасето излезе. Един стреля в него. Бу-ум! Не го виждам, ама чувам. Изтърчах нагоре и викам: „Какво става бе, уби ли нещо?“ Отиде си, вика, мамка му. Отиде си... Ранех го, вика, ама си отиде... Гледай му, вика, дирята... Какво копито, като на теле! Нататък хукна, към дерето.

Кучето ми тръгна надолу, аз по него, докато стигнахме дерето. Там до един вир то взе да лае и да се изправя. Викам си. „Тука е прасето“. Ранените прасета обичат да се бутат във водата. На пътеката съм, в пушката ми — два патрона. Както си лае кучето „джаф-джаф“, току грухка нещо и от вира, иззад метликите, изскокна едно рунтаво глиганище и се емна право в мене. Докато да се отместя и ме нарами. Искаше да ме хакне в корема, аз подрипнах, то мина отдолу под чатала и ме нарами, хем с лицето назад, неговата мамка. И фукна с мене през баира като бясно. Цепи нагоре и ме носи... Чудя се какво да правя: ако скокна, ще ме налегне. Ако се държа отгоре, ще ми изтърси кокалите в некое дере. По едно време удари през гората — аз гледам назад, а то пере напред, но като влезе в гората, сметоха ме клоните и се намерих на земята.

Само че пушката си не изпускам — държа я в ръцете. Претърколих се и тъкмо да се изправя — глиганът се връща. Ранен и бесен, пяна му фърчи от зурлата и вместо да бяга — да се спасява, иска да ми отмъсти и въз мене право лети... Пушката ми — в ръката, ама закършила вътре гилзата, не мога да стрелям.

— Ти кога точно разбра, че е закършила? — надига се заплашително от пейката Пендив Личо и застанал пред Гоча Поряз, гледа го право в очите. — Нали сега уж приказваш истината?

— Добре де, мене за пушката, ако искаш да знаеш, наум не ми дойде — виновно се поправя Поряз. — На три метра се носи онова рунтаво чудовище, с пяна на устата, аз ще ти мисля за пушка... Пушката, ако искаш да знаеш, са беше изтървала още като ме нарами

глиганът! Пушката се не видя... Добре че мойто куче се хвърли на прасето, та го залиса и прасето подгони кучето и ме остави за малко.

Тогава се развихах: „Сандьо бе, къде си бе, ще ме изяде прасето бе!“ Викам и се оглеждам за борика да се кача, а сърцето ми „луп-луп“, отпара като с чук. Тогава, гледам, тича Харизанов отгоре, дигна чифтетото и започна „дум“ веднъж, втори път „дум-дум!“ Пере в прасето, четина хвърка, а то на крак... Чак четвъртия път като стреля, удари го и прасето падна...

— Ами като те носеше прасето, бати Гочо, ти уплаши ли се? — любопитствува Трифчо.

— Нищо не чувствувах, Трифчо, само едно вълнение ма удари, ама то беше чак като паднах.

— Е-е, това е вече човешка приказка! — помества се и проскързва на пейката чичо Гого Рунтив.

— Тихо, че идва режисьорът... — предупреждава Трифчо. — Ти, чичо Гого, да се не изтървеш нещо пред него. Ние сме се разбрали тука, дето Поряза го приказва, да се потвърждава, че е тъй. Инак, взимам ти чейнето и те обезопасявам!

При тая шега Трифчо се засмива, но другите остават сериозни. Минало е времето, когато са се смели за щяло и нещяло. Пък и няма за кога, защото режисьорът се връща и води оператора с голата глава.

— Ето този! — посочва му той Порязов. — Направете му фотоси. Ще влезе в работа, сега не мога да ти кажа къде, но ще влезе... Това не е човек случаен... Това е откритие, натурщик с ярка боя. Ще ти разкажа, а може и той...

— Сега не! — става Поряза. — Утре! — махва той с ръка, но режисьорът го спира.

— Момент, момент!

Две руси момичета тръгват към Поряза.

— Да се гримира ли, другарю Петров?

— Нека се гримира... Започвайте, Цецке! — командува режисьорът. — Нагласете го, моля ви!

Надка и Цецка вадят кутията с гримовеите и започват да пудрят Поряза. Хващат му главата, сресват косата, с мокра кърпа го избърсват, а фотографката в това време нагласява апарата на фокус.

Чичо Гого Рунтив гледа със завист към тая операция, след това намества в устата си разместилото се чейне, навежда се към Гаваноза и

почти му пошепва в ухото:

— Това е то, побратиме, да възседнеш глиган!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.